

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2012. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду. Для отримання додаткової інформації див. повне посилання на авторське право в кінці цього документу.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Інформаційний бюлетень практики Суду № 149

Січень 2012

Hirsi Jamaa та інші проти Італії [ВП] - 27765/09

Рішення від 23.02.2012 [ВП]

Стаття 3

Вислання

Повернення мігрантів, перехоплених у відкритому морі, до країни відправлення: *порушення*

Стаття 13

Відсутність для мігрантів, перехоплених у відкритому морі та повернутих до країни відправлення, засобів правового захисту: *порушення*

Стаття 4 Протоколу № 4

Заборона колективного вислання іноземців

Повернення мігрантів, перехоплених у відкритому морі, до держави відправлення: *стаття 4 Протоколу № 4 застосовна; порушення*

Факти – заявники, одинадцять громадян Сомалі та тринадцять громадян Еритреї, входили до групи близько двохсот осіб, які залишили Лівію в 2009 році на борту трьох човнів з метою потрапити на територію Італії. 6 травня 2009 року, коли човни знаходились в мальтійській пошуково-рятувальній зоні відповідальності, їх перехопили судна італійської фінансової поліції (*Guardia di Finanza*) та берегової охорони. Пасажири перехоплених човнів були

пересаджені на італійські військові судна та повернуті до Тріполі. Заявники стверджували, що під час цієї подорожі італійські власті не повідомили їх про пункт їхнього призначення і не зробили жодних кроків для їхньої ідентифікації. Після прибуття в порт Тріполі після десяти годин подорожі мігранти були передані лівійським властям. За версією подій заявників, вони заперечували проти їхньої передачі лівійським властям, але їх змусили залишити італійські судна. На прес-конференції, що відбулася наступного дня, італійський міністр внутрішніх справ заявив, що операції з перехоплення суден у відкритому морі та повернення мігрантів до Лівії були наслідком набуття чинності в лютому 2009 року двосторонніх угод, укладених з Лівією, і являли собою важливий поворотний пункт у боротьбі з нелегальною імміграцією. Після описаних подій двоє заявників померли за невідомих обставин. У період з червня по жовтень 2009 року чотирнадцять заявників отримали від Управління Верховного Комісара у справах біженців (ВКБ ООН) у Тріполі статус біженця. Після революції, що вибухнула в Лівії в лютому 2011 року, якість контакту між заявниками та їхніми представниками погіршилась. Адвокати в даний час підтримують контакт із шістьма заявниками, чотири з яких проживають в Беніні, Мальті або Швейцарії, де деякі з них чекають відповіді на свої клопотання про надання міжнародного захисту. Один із заявників знаходиться в таборі для біженців у Тунісі і планує повернутися до Італії. У червні 2011 року один із заявників отримав статус біженця в Італії, до якої він прибув нелегально.

Право

Стаття 1: Італія визнала, що судна, на які заявники пересіли, повністю перебували під італійською юрисдикцією. Суд зазначив, що згідно з принципом міжнародного права, закріпленим в Кодексі мореплавства Італії, судно, що плаває у відкритому морі, підпадає під виключну юрисдикцію держави свого прапора. Суд не погодився із описом урядом подій в якості «рятувальних операцій у відкритому морі» або ствердженням мінімальним рівнем контролю, здійснюваним над заявниками. Події мали місце виключно на суднах італійських збройних сил, екіпажі яких склалися виключно з італійських військових. У період між посадкою на ці судна та передачею лівійським властям заявники перебували під безперервним та виключним юридичним і фактичним контролем з боку італійських властей. Відповідно, події, що слугували підставою для стверджуваних порушень, підпадають під юрисдикцію Італії в розумінні статті 1 Конвенції.

Висновок: в межах юрисдикції (одноголосно).

Стаття 3

(а) *ризик жорстокого поводження в Лівії* - хоча Суд і усвідомлював тиск на держави від постійно зростаючого припливу мігрантів - особливо складної ситуації в морському середовищі, - він, тим не менш, зазначив, що ця ситуація не звільняла їх від обов'язку не висилати особу, яка наражається у приймаючій країні на ризик поводження, забороненого статтею 3 Конвенції. Відзначаючи погіршення ситуації в Лівії з квітня 2010 року, Суд для цілей розгляду справи посилався лише на ситуацію, яка існувала у відповідний час. У цьому зв'язку він зазначив, що тривожні висновки численних організацій стосовно поводження з нелегальними іммігрантами були підтверджені у звіті КПК*, опублікованому в 2010 році. Не робилось жодної відмінності між нелегальними мігрантами та шукачами притулку, яких систематично заарештовували та утримували в умовах, які спостерігачі описали як нелюдські, повідомляючи, зокрема, про випадки застосування катувань. Нелегальні мігранти наражались на ризик повернення в будь-який час до

своїх країн походження, і якщо їм і вдавалось вийти на свободу, вони піддавались важким умовам життя та расизму. У відповідь на аргумент уряду Італії про те, що Лівія була безпечним місцем для мігрантів, і що ця країна буде дотримуватись своїх міжнародних зобов'язань стосовно надання притулку та захисту біженців, Суд зазначив, що існування національного законодавства та ратифікація міжнародних договорів, що гарантують повагу до основних прав, самі по собі недостатні для забезпечення належного захисту від ризику жорстокого поводження, враховуючи повідомлення з надійних джерел про практики, що суперечать принципам Конвенції. Крім того, Італія не могла ухилитись від своєї власної відповідальності за Конвенцією, посилаючись на свої послідовні зобов'язання, що впливали із двосторонніх угод з Лівією. Управління ВКБ ООН у Тріполі ніколи не було визнане лівійським урядом. Оскільки ситуація в Лівії була добре відомою та її можна було легко перевірити у відповідний момент часу, італійські власті знали або повинні були знати під час повернення заявників, що вони будуть піддані поводженню, забороненому Конвенцією. Крім того, той факт, що заявники не прямо клопотали про надання притулку, не звільняв Італію від дотримання своїх зобов'язань. Суд відзначив зобов'язання держав, що впливають з міжнародного права біженців, включаючи «принцип невидворення», також закріплений у Хартії основних прав Європейського Союзу. Крім того, враховуючи, що положення заявників, яке вони розділяли з багатьма іншими нелегальними мігрантами в Лівії, не робило стверджуваний ризик менш індивідуальним, Суд зробив висновок, що передавши заявників до Лівії, італійські власті, будучи добре обізнаними з фактами, піддали їх поводженню, забороненому Конвенцією.

Висновок: порушення (одностайно).

(b) *Ризик жорстокого поводження в країнах походження заявників* - непряме видворення іноземця не зменшувало відповідальності держави-учасниці, а така держава повинна гарантувати, що держава-посередник надасть достатні гарантії від свавільної репатріації, особливо якщо ця держава не є учасницею Конвенції. Вся інформація, наявна в розпорядженні Суду, чітко свідчила про те, що в Сомалі та Еритреї існувало становище поширеної небезпеки - існував ризик застосування катувань і утримання під вартою в нелюдських умовах лише за те, що особа нелегально покинула країну. Тому заявники могли обґрунтовано стверджувати, що їхня репатріація становитиме порушення статті 3. Далі Суд з'ясував, чи могли італійські власті розумно очікувати, що Лівія надасть достатні гарантії проти свавільної репатріації. Зазначивши, що ця держава не ратифікувала Женевську конвенцію про статус біженців і відзначаючи відсутність будь-якої форми процедури надання притулку чи захисту біженців у Лівії, Суд не погодився з аргументом, що діяльність ВКБ ООН в Тріполі являла собою гарантію проти свавільної репатріації. Г'юман Райтс Вотч та ВКБ ООН засудили декілька примусових повернень шукачів притулку та біженців до країн підвищеного ризику. Таким чином, той факт, що деякі заявники отримали статус біженця в Лівії, який далеко не вирішував проблему, був додатковим свідченням вразливості відповідних осіб. Суд дійшов висновку, що під час повернення заявників до Лівії італійські власті знали або повинні були знати, що достатніх гарантій їх захисту від ризику свавільного повернення до їхніх відповідних країн походження не було.

Висновок: порушення (одноголосно).

Стаття 4 Протоколу № 4

(a) *Прийнятність* - Суд повинен був уперше розглянути питання, чи застосовувалась стаття 4 Протоколу № 4 до випадку вислання іноземців до

третіх держав, здійсненого поза межами національної території. Він повинен був з'ясувати, чи була передача заявників до Лівії «колективним висланням іноземців» у розумінні даного положення. Суд зазначив, що ані стаття 4 Протоколу № 4, ані підготовчі матеріали Конвенції не виключали екстериторіальне застосування цієї статті. Крім того, обмеження її застосування до колективного вислання з території держав-членів означало б, що значна частина сучасних випадків міграції не підпадала б під сферу застосування цього положення, і позбавило б мігрантів, які подорожували морем, часто ризикуючи своїм життям і не зумівши дістатися до кордонів держави, розгляду їхніх особистих обставин перед висланням, на відміну від тих, хто подорожує сушею. Поняття «вислання» було головним чином територіальним, так само як і поняття «юрисдикція». Однак якщо, як і в цій справі, Суд встановив, що держава-учасниця у якості виключення здійснювала свою юрисдикцію поза межами своєї національної території, він може визнати, що здійснення цієї державою екстериторіальної юрисдикції прийняло форму колективного вислання. Крім того, особливий характер морського середовища не міг служити виправданням відсутності правового поля, коли особи не охоплюються ніякою правовою системою, здатною надати їм можливість скористуватись правами та гарантіями, що захищаються Конвенцією. Відповідно, стаття 4 Протоколу № 4 була застосовна в даній справі.

Висновок: прийнятна (одноголосно).

(b) *Суть справи* - передача заявників до Лівії була здійснена без будь-якого розгляду індивідуальних обставин кожного заявника. Заявники не проходили будь-якої процедури ідентифікації з боку італійських властей, які обмежилися їхньою пересадкою на свої судна та висадкою в Лівії. Вислання заявників мало колективний характер, в порушення статті 4 Протоколу № 4.

Висновок: порушення Конвенції (одноголосно).

Стаття 13, взята у поєднанні зі статтею 3 Конвенції та статтею 4 Протоколу № 4: італійський уряд визнав, що на борту військових суден, на які пересіли заявники, не був передбачений розгляд їхніх особистих обставин. Серед членів екіпажу не було перекладачів або юристів. Заявники стверджували, що італійські військові не надали їм жодної інформації, але змусили їх повірити, що їх везуть до Італії, та не повідомили їх про процедури, які слід пройти для того, щоб уникнути повернення до Лівії. Ця версія подій хоч і оскаржувалась урядом, але була підтверджена дуже великою кількістю свідків, зібраних ВКБ ООН, КПК та Г'юман Райтс Вотч, і Суд надав їй особливої ваги. Суд підтвердив важливість забезпечення кожному, хто підлягає висланню, наслідки якого були потенційно незворотними, права на отримання достатньої інформації, яка б надала їм можливість отримати ефективний доступ до відповідних процедур та обґрунтувати свої скарги. Навіть якщо такий засіб правового захисту і був доступний на практиці, вимоги статті 13 Конвенції вочевидь не були б дотримані в разі порушення кримінальних справ проти військових, що служили на борту військових суден, оскільки це б не задовольнило критерій ефекту призупинення, закріпленого в статті 13. Заявники були позбавлені будь-якого засобу правового захисту, який дозволив би їм подавати скарги за статтею 3 Конвенції та статтею 4 Протоколу № 4 до компетентного органу та отримати всебічне та ретельне вивчення своїх клопотань, перш ніж вислання буде приведене у виконання.

Висновок: порушення (одноголосно).

Стаття 46: уряд Італії повинен був вжити усіх можливих заходів для того, щоб отримати від лівійських властей запевнення, що із заявниками не будуть поводитись несумісним зі статтею 3 Конвенції чином, та що їх не буде свавільно репатрійовано.

Стаття 41: 15000 євро кожному заявнику в якості моральної шкоди.

* Європейський комітет з питань запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини
Це коротке викладення рішення, зроблене Секретаріатом, не є
зобов'язальним для Суду.

Натисніть тут для доступу до Інформаційних бюлетенів з практики Суду:
[Case-Law Information Notes](#)

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2012.

Офіційними мовами Європейського суду з прав людини є англійська та французька мови. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду; також Суд не несе жодної відповідальності за його якість. Його можна завантажити з бази рішень Європейського суду з прав людини HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) або з будь-яких інших баз даних, в яких Суд його також розмістив. Його можна відтворювати в некомерційних цілях за умови, що будуть зазначені повна назва справи та посилання на авторське право і Цільовий фонд «Права людини». Для використання будь-якої частини цього перекладу в комерційних цілях слід звертатися за наступною адресою: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de

HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int